

Výchova na tradicích, základ současné ideově výchovné práce

Ideově výchovná práce jako cílevědomé úsilí o prohlubování a upevňování komunistické uvědomělosti příslušníků ČSLA je trvalou a neoddělitelnou součástí upevňování její bojové a mobilizační pohotovosti. „V uvědomělosti lidí,“ jak připomněl generální tajemník ÚV KSČ a prezident republiky soudruh Gustáv Husák z tribuny XVI. sjezdu, „je skryta ohromná tvůrčí síla, která je schopna mobilizovat společnost k řešení i těch nejsložitějších úkolů.“ Není pochyb o tom, že zvyšování obranných schopností naší země v nerozbořném internacionálním spojeneckém svazku se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi patří k úkolům složitým a vzhledem k současné mezinárodní situaci, nebezpečně vyhraněné stupňováním válečných příprav imperialismu v čele s USA, také mimořádně závažným. Z toho plyne zvláštní důraz, který ÚV KSČ i velení armády kladou na kvalitu ideově výchovné práce, zejména na výchovu k socialistickému vlastenectví a internacionalismu, v níž se uplatňují revoluční tradice KSČ a československého lidu a sepětí s nimi, i bojové tradice ČSLA. Měřítkem úspěšnosti této práce není ovšem jenom znalost tradic, myšlení a cítění zformované jejich účinkem, nýbrž stupeň uvědomělosti v přístupu k plnění povinností budovatelů

i obránců socialistické vlasti, konkrétní výsledky v plnění úkolů bojové a politické přípravy.

Láska k vlasti, k národům a národnostem spojeným příslušností k našemu socialistickému státu, stejně jako pozitivní vztah bratrské náklonnosti k Sovětskému svazu a ostatním socialistickým zemím v boji proti kapitalistickému vykořisťování, útla-ku a zotročování, to vše, co tvoří obsah výchovy k socialistickému vlastenectví a internacionalismu, má svou složku rozumovou i citovou. Obě lze rozvíjet, posilovat a prohlubovat pomocí pokrokových a revolučních tradic, v nichž jsou jako specifické kategorie zahrnuty tradice bojové. Prostřednictvím tradic se neobyčejně ná- zorně a přesvědčivě formuje vztah k dě- jinám národních a sociálních bojů české- ho a slovenského lidu i ke Komunistické straně Československa, která se jako před- voj dělnické třídy postavila do čela ná- rodně osvobozenického boje našich ná- rodů a vedla je úspěšně cestou národní a demokratické revoluce a dále k vítězství a rozvoji socialismu v naší zemi. Pokro- kové a revoluční tradice pomáhají pochop- it logický sled dějinných událostí, které směřovaly k socialistické přítomnosti na- šich národů. Ozřejmují tak zároveň hod- notu revolučních vymožeností dneška a

mobilizují k jejich ochraně i k dalšímu rozvíjení v zájmu dosažení cílů komunistické budoucnosti.

Tradice tedy v procesu vlastenecké a internacionální výchovy hrají závažnou úlohu jako působivý výchovný nástroj. Zároveň však vystupují jako složka cíle, který si tato výchova vytýčuje. Vždyť znát revoluční a bojové tradice českého a slovenského lidu, stejně jako základní revoluční tradice bratrských zemí a jejich armád i revoluční tradice mezinárodního komunistického hnutí a ztotožnit se s nimi patří nezbytně k politickému uvědomění občanů Československé socialistické republiky a vojáků její lidové armády. V tom je nutné spatřovat rozumový i citový zdroj jeho vlasteneckého a internacionálního sebevědomí, které je hnacím motorem občanské činnosti.

Zintenzívnění a zdokonalování ideologické práce zahrnuje úsilí o popularizaci a výchovné využití pokrokových a revolučních tradic, předpokládá i důsledný a energický boj o tyto tradice proti vytrvalým pokusům imperialistické propa-

gandy o falzifikaci jejich výkladu. Tradice se totiž staly kolbištěm zosířené ideologické boje, v němž imperialistům jde o zlehčování zločinné role fašismu, zpochybňování rozhodujícího přínosu Sovětského svazu k jeho porážce. Falzifikace tradic je oblíbenou metodou propagandistů imperialismu i v ideologické diverzi orientované proti Československu. Zakrývají nezvratná historická fakta, že imperialismus otvíral cestu fašistické agresi na východ zradou Československa v době mnichovské krize, že Sovětský svaz byl jedinou z evropských velmocí, která zásadně a důsledně vystupovala proti fašistickému expanzionismu a která byla připravena poskytnout ohroženému Československu vojenskou pomoc. Snaží se znevážit úlohu komunistického odboje, osvobozené poslání Sovětské armády. Deformací obrazu národní a demokratické revoluce českého a slovenského lidu chtějí oslabit historické vědomí československých občanů a vojáků, zastřít skutečnost, že socialistická přítomnost naší země je pokračováním, naplněním a dalším rozvíjením revolučního odkazu.

Hovoříme-li o tradicích, je samozřejmě zapotřebí zjednat si jasno v tom, co pod tímto slovem rozumíme. Existují různé definice, avšak z hlediska praxe ideové výchovné práce, o jejíž zdokonalování nám jde, je důležité vědět, jaké místo v oblasti tradic zaujímají konkrétní historické události. Existuje totiž názor, že takovéto události nejsou tradicemi, nýbrž pouze zdroji tradic, zatímco za tradice se označují ideové hodnoty, které z událostí vyplývají, které jsou jejich obsahem. Tento výklad svádí k tomu, aby se o tradicích pojednávalo v abstraktní poloze, bez historických fakt, což zbaňuje ideové výchovnou práci konkrétnosti, která je podstatou jejího výchovného účinku. Objevují se i jiné názory, jež kladou tradice mimo oblast kompetence historické vědy tvrzením, že představují legendarizované, a tedy neadekvátní odraz historické reality. Tyto názory mají rovněž nepříznivý vliv na výchovnou práci. Přípustnější nesoulad mezi vědecky ověřenými fakty a jejich pokřivenou interpretací pod označením tradic, s odůvodněním, že tradice jsou nikoli minulostí, jaká skutečně byla, ale jak ji prožívá lid.

Je pravda, že v živelně se utvářející sociálně psychologické sféře společenského vědomí vznikají určité tradice jako kolektivně zredigované, upravené, obvykle při-

krášené příběhy, které se sdělují mezi generacemi. Jinak se však jeví tradice z hlediska vyspělejší ideologické sféry společenského vědomí, která využívá poznatků vědy včetně vědy historické. Tato věda má přirozeně širší pole působnosti, než jaké zabírá problematika tradic. Usiluje o co možná úplnou a přesnou rekonstrukci minulosti a zabývá se tudíž i historickými ději, které nemají žádoucí výchovnou hodnotu. To však neznamená, že zkreslování historických faktů by se mělo pokládat za podstatný příznak tradic. Domnívám se naopak, že i v sociálně psychologické sféře živelně probíhající zkreslování faktů v procesu mezigeneračního předávání tradic zásluhou vlivu školy, hromadných sdělovacích prostředků a dalších civilizačních vymožeností čím dál tím více ustupuje vědecky ověřenému poznání. Při stoupající úrovni všeobecného vzdělání je pravdivost výkladu tradic základem jejich věrohodnosti, která je jednou z podmínek přesvědčivého výchovného účinku. Marxistická ideologie, jež opírá program socialistické revoluce o pravdivé poznání reality včetně pravdivé vědecké rekonstrukce její minulosti, není a nemůže být nikterak v rozporu se snahou, aby tradice byly solidní složkou vytříbeného historického vědomí. Chápeme je jako myšlenkové odrazy

společenských vztahů minulosti, uchovávané v procesu mezilgenerační komunikace, a zahrnujeme do nich tudíž i myšlenkové odrazy událostí a činů, které se ať živelně či zásluhou uvědomělé péče udržují ve společenském vědomí a tvoří ideovou spojnici minulosti a přítomnosti. V ideově výchovné práci s tradicemi jde, populárně řečeno, o to, co nejučinněji šířit, vštěpovat znalosti takových událostí a činů z dějin národních a sociálních bojů našeho lidu, které pomáhají pochopit dějinné souvislosti, v jejichž světle se naše socialistická společnost jeví přesvědčivě jako vyvrcholení dosavadního vývoje, nacházejí tu zdroje občanské hrdosti, vzory a mravní normy chování.

Výběr a hodnocení tradic využívaných k ideově výchovné práci je vždy záležitostí vládnoucí třídy. Ani naše socialistická společnost v tomto směru není a nemůže být výjimkou. Uplatňuje z hlediska zájmů dělnické třídy a komunistické strany jako jejího předvoje a řídicí síly naší socialistické společnosti důsledně třídní postoje a kritéria výběru pokrokových a revolučních tradic, jejichž prostřednictvím vštěpuje svým občanům a zejména mládeži, ideje a city socialistického vlastenectví a internacionalismu.

Komunistická strana Československa v duchu zásad marxismu-leninismu v třídních bojích s buržoazií, při organizování národně osvobozeneckého boje, stejně jako v období přerůstání národní a demokratické revoluce v socialistickou i v celém složitém procesu budování socialistické společ-

nosti vždy projevovala citlivý přístup k živým ideovým hodnotám historie svého národa za národní a sociální osvobození, k pokrokovým a zejména revolučním tradicím českého a slovenského národa. Klement Gottwald to vyjádřil slovy: „Náš vztah k národní minulosti je velmi živý a chceme se z ní mnoho učit. Avšak jde o to, orientovat se na pokrokové osvobozenecké tradice našeho národa a kultury.“ (Gottwald, K.: Spisy, sv. XV. Praha 1961, s. 121.) Svou nepomíjivou cenu mají přitom zkušenosti z revolučních bojů dělnické třídy a její komunistické strany, neboť jednou z vůdčích zásad revoluční strany je, že musí „pokračovat v díle a tradici veškerého revolučního hnutí“. (Lenin, V. I.: Sebrané spisy, sv. 4, 2. vydání. Praha, Svoboda 1980, s. 187–188.) Kontinuita revolučního úsilí generací se zajišťuje předáváním pokrokových, a zvláště revolučních tradic.

V rozsáhlém výběru revolučních tradic KSČ, dělnické třídy a Československého lidu vystupují do popředí bojové tradice, jejichž jádrem jsou sdělované a přejímané znalosti o závažných událostech a činech z dějinných období, kdy se revoluční cíle uskutečňovaly ozbrojeným bojem. Komunisté jako vedoucí síla socialistické společnosti, která je vrcholem dosavadních dějin našich národů, se hlásí k jejich revolučním bojovým tradicím a sami je svými vlastními dějinami obohatili o novou kapitolu. Pokrokové a revoluční tradice se jako zlatá nit vinou celými dějinami našich národů.

Již na samém prahu těchto dějin v dobách existenčních zápasů Velkomoravské říše i pozdějšího českého státu se zrodily tradice vojenské zdatnosti našich předků a jejich neustupného národnostního sebevědomí. Nejvýše plamen těchto tradic zazářil v husitském revolučním hnutí. V něm je nejostřejší vyjádření tradice lidového odporu proti sociálnímu a národnostnímu útlaku a porobě v období feudalismu. Husitství se vrylo do vědomí celých generací českého a slovenského národa jako revoluční čin vykořisťovaných lidových mas. V průběhu dějin se tato tradice nejednou stala zdrojem síly, odvahy, revolučního elánu i vynalézavosti v těžkých bojích za národní a sociální spravedlnost.

Česká a slovenská buržoazie se sice pokoušela zmocnit se husitství a upravit ho falešným výkladem jako ideologickou zbraň pro svůj národnostní zápas s němec-

kou a rakouskou buržoazií a později ji zahrnula do ideologického arzenálu čechoslovakismu, avšak svou lidovou a revoluční podstatou je husitství tradicí dělnické třídy, pracujícího lidu. Tuto myšlenku zdůraznil Jan Šverma, když napsal: „A česká dělnická třída jako revoluční třída českého národa a jako nejpokrokovější část našeho pracujícího lidu je především povolána k tomu, aby se stala nositelem husitských tábořských tradic. Na ní záleží, aby především ona sjednotila své řady k novému revolučnímu zápasu... a co více: česká dělnická třída je také povolána, aby v moderním duchu uskutečnila staré tábořské komunistické ideály, které před pěti sty lety byly nejasnou utopií, ale k jejichž uskutečňování dnes uzrály všechny společenské předpoklady.“ (Šverma, J.: Výbor z díla, sv. 2. Praha 1981, s. 81 až 86.)

Stejně tak za druhé světové války, kdy komunistická strana sjednocovala lid k boji proti fašismu v duchu ideálů národní demokratické revoluce, dovolávala se opět tradic revolučního husitského hnutí. V moskevském rozhlase připomínal Klement Gottwald: „A je to právě památka mistra Jana Husa, je to poučení z husitské revoluce a husitských válek, z něhož český národ může čerpat sílu, odvahu a sebedůvěru v tomto spravedlivém zápase, jakož i jistotu, že jeho spravedlivá věc nakonec zvítězí.“ (Gottwald, K.: Spisy, sv. X. Praha 1954, s. 88–91.)

Komplex novodobých revolučních bojových tradic našeho lidu uvozuje tradice československých rudoarmejců, kteří na základě usnesení Československé komunistické skupiny v Rusku v roce 1918 vstoupili do československých internacionálních útvarů a jednotek a bojovali za uhájení vymožeností Velké říjnové socialistické revoluce. Tato tradice vyjadřuje neochvějnou internacionální solidaritu se sovětským státem a nesmiřitelné odhodlání bránit socialistickou revoluci i v zájmu sociálního a národního osvobození českého a slovenského lidu. Jejím rozvinutím je bojová tradice českých a slovenských internacionalistů, kteří bránili maďarskou a slovenskou republiku rád v roce 1919.

Když v roce 1936 reakční nacionalistická klika generála Franca ozbrojeným pučem proti demokratické vládě Španělské republiky rozpoutala v zemi občanskou válku s vydatnou podporou fašistického Německa a Itálie, pokrokové demokratické síly celého světa v čele s komunisty se postavily na stranu španělského lidu. Také Komunistická strana Československa, stejně jako komunistické strany jiných zemí, organizovala účinnou pomoc demokratickému Španělsku včetně účasti československých dobrovolníků v bojích internacionálních brigád. Tak vznikla bojová revoluční tradice československých interbrigadistů, vyjadřující počátek internacionální pospolitosti v boji proti fašismu, zrod široké antifašistické demokratické fronty v čele s komunisty. Českoslovenští interbrigadisté byli prvními československými vojáky, bojujícími se zbraní v ruce proti fašismu. Ten ohrožoval Španělsko právě tak jako Československo a chystal se k podmanění celého světa.

Stěžejní postavení v ideově výchovné práci v ČSLA orientované k rozvíjení socialistického vlastenectví a internacionalismu mají tradice československého protifašistického národně osvobozeneckého hnutí. Od počátku se v něm diferencuje proud, řízený buržoazním emigračním centrem,

kteří se postupně konstituovalo jako československá zahraniční vláda, a proud komunistického odboje, řízený ilegálním ústředním vedením KSČ i KSS a koordinovaný zahraničním vedením KSČ v Moskvě, které zároveň organizovalo i odboj zahraniční. Buržoazní odbojové vedení usilovalo o obnovení předmnichovské republiky a spoléhalo na pomoc západních velmocí. Svůj program založilo na zahraničněpolitických akcích, zejména na organizování československých zahraničních vojenských jednotek, které měly symbolizovat kontinuitu československého státu. Svou účastí na válečném úsilí spojeneckých zemí, především Francie a Anglie, měly dodat potřebnou autoritu emigrační vládě a v závěru války měly být přesunuty na domácí území, aby zajistily převzetí moci ve prospěch této vlády. Domácí odboj měl zajišťovat převážně zpravodajskou činnost. S jeho bojovou aktivizací se nepočítalo.

KSČ naproti tomu spatřovala těžiště protifašistického národně osvobozeneckého zápasu v aktivním boji na domácí frontě, opřeném o mezinárodní protifašistické a dělnické hnutí v nejtěsnějším spojení s jeho vedoucí silou, kterou byl Sovětský svaz. Cílem jejího odbojového programu nebyla pouhá obnova Československé republiky, ale i revoluční přeměna v sociálně spravedlivý, lidový a demokratický stát. V zájmu vytvoření široké národní fronty protifašistického odboje KSČ uznala čs. emigrační vládu a přes zásadní výhrady k její politice spolupracovala s ní v řešení otázek zahraničního i domácího odboje. Postupně se jí podařilo na zásadách svého programu sjednotit kolem dělnické třídy většinu českého a slovenského pracujícího lidu a vést jej cílevědomě k vítězství národní a demokratické revoluce.

Hrdinství i oběti vlastenců i z řad nekomunistického odboje, ať již jde o členy ilegálních odbojových sítí anebo vojáky československých zahraničních jednotek organizovaných na Západě, jsou nesporně pozitivní hodnotou, která obohatila pokrokové bojové tradice českého a slovenského lidu. Do historie odboje se čestně zapisali hrdinové domácí fronty, jako byl štábní kapitán Morávek, podplukovník Balabán a další, stejně jako vojáci zahraničních jednotek, stateční letci, kteří bojovali ve Francii a Anglii, vojáci pěšího praporu 11 — Východního, kteří pod velením plukovníka Karla Klapálka bránili Tobruk, i příslušníci samostatné obrněné brigády v Anglii, kteří po invazi obléhali přístav Dunkerque. Ti všichni si jistě zaslouží úctu generací našeho lidu a bojové tradice, které vytvořili, mají svou nespornou ideově

výchovnou hodnotu pro naši socialistickou společnost. Z hlediska bezprostřednosti vztahu k socialistickému dnešku však prioritní postavení objektivně zaujímají bojové tradice, spjaté s národní a demokratickou revolucí, jejíž hybnou silou byla Komunistická strana Československa.

Na hlavní frontě národně osvobozenec-kého hnutí, kterou byly okupované české země a území loutkového klerofašistického slovenského státu, komunisté od demon-strací, sabotáží a stávek přešli záhy k ozbro-jeným formám boje. Zrodily se revoluční bojové tradice partyzánského hnutí.

Na Slovensku sahají jejich počátky již do jara 1942, kdy KSS organizovala první bojové jánošíkovské družiny. Vrcholu tu partyzánské hnutí se sovětskou organiza-torskou a materiální pomocí dosáhlo v po-lovině roku 1944, kdy se stalo vojenskou oporou národní a demokratické revoluce, která pod vedením KSS začala Sloven-ským národním povstáním. V průběhu to-hoto povstání vznikly i hrdinné revoluční vojenské tradice obrany revoluce, jejichž tvůrci byli vojáci povstalecké armády a s nimi i 1. čs. stíhací letecký pluk a 2. pa-radesantní brigáda, přesunuté na povsta-lecké území a čelící spolu s partyzány drtivé technické přesile hitlerovců.

Péčí KSČ se rovněž se sovětskou pomocí rozvinulo partyzánské hnutí i v českých zemích, počínaje rokem 1943. I zde vytvořilo cenné revoluční bojové tradice, které byly korunovány bojovou tradicí Květnového povstání českého lidu, jímž národní a de-mokratická revoluce charakterizovaná do-minujícím postavením dělnické třídy a KSČ vrcholila.

V zahraničním odboji zvláštní úlohu se-hrály československé vojenské jednotky v SSSR. Ačkoli — stejně jako jednotky na Západě — byl budován jako nástroj politiky československé buržoazní vlády v emigraci, staly se pod účinným vlivem KSČ zásluhou komunistů a demokraticky smýšlejících důstojníků v čele s Ludvíkem Svobodou školou politických i vojenských

kádrů národní a demokratické revoluce. Svým bojem po boku Sovětské armády u Sokolova, Kyjeva, Bílé Cerkve, Žaškova, na Dukle, v západokarpatské, ostravské a pražské operaci na hlavní frontě druhé světové války vytvořily bojové tradice čes-koslovensko-sovětského spojení, které bylo rozhodující vnější podmínkou vítěz-ství národní a demokratické revoluce a jejího pozdějšího přerůstání v revoluci so-cialistickou, a které je i dnes zárukou roz-voje ČSSR. Zúčastnily se internacionální osvobozenec-ké mise Sovětského svazu na území bratrského Polska i osvobozování Československa Sovětskou armádou, a to již jako vojsko pomáhající přímo uskuteč-ňovat národní a demokratické revoluční přeměny.

40. výročí osvobození Československa budou naše národy oslavovat jako jeden z nejvýznamnějších mezníků svých dějin. Připomenou si zároveň hrdé pokrokové a zejména revoluční bojové tradice, které se zrodily v národně osvobozenec-kém boji a které rozmnožily odkaz více než tisícileté historie bojů našich národů o národní exis-tenci a sociální spravedlnost.

V konfrontaci s tradicemi předchozích epoch lze vojákům i občanům naší so-cialistické republiky vštěpovat hrdost na naši socialistickou vlast, na její slavnou minu-lost i revoluční vymoženosti dneška. Tyto tradice nás učí chápat zásluhy a význam vedoucí úlohy KSČ, historicky prověřenou správnost a cílevědomost její politiky. Uka-zují zároveň důležitost spojení s brat-rským Sovětským svazem, které je pro nás garantem bezpečné existence našich národů a základním článkem internacio-nálních spojeneckých vztahů s ostatními socialistickými zeměmi. Vybízí zároveň k obětavému plnění úkolů budování a obrany socialistické vlasti s vědomím, že na nás, jak se praví v Provolání k 40. vý-ročí vyvrcholení národně osvobozenec-kého boje československého lidu a osvobození naší vlasti Sovětskou armádou, na našem dnešním snažení bude záviset její zítřejší podoba, šťastná budoucnost našeho lidu.